

# אוניברסיטת בר-אילן

**הקשר בין יצירתיות לבין תפקודים ניהוליים:  
האם הוא דומה עבור חשיבה מתכנסת לעומת  
חשיבה מסתעפת?**

**ואלרי בורדמן**

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך

בבית-הספר לחינוך של אוניברסיטת בר-אילן

תשע"ו

רמת גן

עבודה זו נעשתה בהדרכתה של דר' עדי-יפה אסתר מבית הספר לחינוך של אוניברסיטת בר-אילן

## **הקשר בין אופני החשיבה המובילים ליצירתיות לבין תפקודים ניהוליים: האם הוא דומה עבור חשיבה מתכנסת לעומת חשיבה מסתעפת?**

### **תקציר**

במשך העשורים האחרונים נעשו מחקרים רבים אודות היצירתיות ומה עומד בבסיסה. עד היום, המחקרים נשענים, רובם ככולם, על אופני הבדיקה של היצירתיות כפי שהוגדרו על ידי החלוצים בתחום, ביניהם מדניק, גילפורד וטורנס (Guilford & Hoepfner, 1971; Mednick, 1968; Torrance, 1990). חוקרים אלה מגדירים שני סוגי חשיבה יצירתית: מתכנסת ומסתעפת. בכדי להבין את מאפייני היצירתיות, מחקרים רבים תרים אחר מדדים אובייקטיביים המנבאים אותה. מדדים כאלה משקפים בדרך כלל תפקודים גבוהים אחרים כדוגמת התפקודים הניהוליים, כפי שמוגדרים על ידי שלושת הרכיבים: הסטה, עכבה ועדכון (Friedman, Miyake, 2000; Young, DeFries, Corley & Hewitt, 2008; Miyake et al., 2000). מחקרים רבים מהשנים האחרונות מרבים להראות מתאמים חיוביים בין היצירתיות לתפקודים אלה.

מטרת המחקר הייתה לבחון את הקשר שבין מבחני יצירתיות המתבססים על חשיבה מסתעפת וחשיבה מתכנסת לבין מדדי התפקודים הניהוליים בסוללת מבחנים מלאה ורחבה מהנהוג בספרות. זאת בהתבסס על מחקרים קודמים אך מתוך ניסיון לגשר על חסרונותיהם נוכח שימוש במדדים בודדים או כאלו שאינם מקיפים מספיק.

במחקר השתתפו 141 מבוגרים בני 19-35, דוברי שפת אם עברית, בעלי ידנות ימנית. נבדקים אלה עברו מבחני יצירתיות לצד מבדקי תפקודים ניהוליים. עבור מדדי החשיבה המסתעפת הנבדקים ביצעו את החלק הפיגורטיבי וכן את מבחן השימושים השונים מתוך החלק המילולי של מבחן טורנס. עבור מדד החשיבה המתכנסת הנבדקים ביצעו גרסה בעברית של מבחן ההקשרים האסוציאטיביים של מדניק. עבור מדדי התפקודים הניהוליים בוצעו המבדקים הבאים: עבור רכיב העדכון בוצע מבדק זיכרון הספרות קדימה ואחורה, עבור רכיב העכבה בוצע מבדק סטרופ ועבור רכיב ההסטה בוצעו מבדק ציור אובייקט שאינו קיים, מבחן חמשת הנקודות ומבחן מיון הקלפים של ויסקונסין.

הממצאים מאששים קיום מתאמים חיוביים בין מבחני היצירתיות לתפקודים ניהוליים, עם הבדלים משמעותיים בין מבחני היצירתיות במפת הקשרים. מבחן ההקשרים האסוציאטיביים הבוחן חשיבה מתכנסת נמצא במתאמים רבים וחזקים יותר עם מדדי התפקודים הניהוליים מן המתאמים של מבחני היצירתיות לחשיבה מסתעפת. נמצאו מתאמים מובהקים בינו לבין מבחן חמשת הנקודות, מבחן מיון הקלפים של ויסקונסין, מבחן זיכרון הספרות קדימה ואחורה ומבחן סטרופ. מבחן היצירתיות טורנס- חלק פיגורטיבי נמצא במתאם מובהק עם מבחן חמשת הנקודות שהינו מבחן גרפי, מבחן מיון הקלפים של ויסקונסין ומבחן סטרופ. מבחן היצירתיות טורנס- חלק מילולי נמצא במתאם מובהק רק עם מבחן זיכרון הספרות קדימה ואחורה הקשור עם זיכרון פונולוגי. כמו כן נמצא מתאם מובהק בין שלושת מבחני היצירתיות.

הממצאים מחזקים קיומה של תמונה רב ממדית עבור היצירתיות. תמונה זו מדגישה כי אופני החשיבה הדרושים לפיתוח היצירתיות מורכבים הן מחשיבה מתכנסת והן מחשיבה מסתעפת המתאגדים לתהליך חשיבה יצירתי.